

JONAS PAŠAKAUSKIS

Tėvo Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus gyvenimo santrauka

<https://doi.org/10.51554/SLL.21.52.10>

Lietuvos provincijos jėzuitas, Vilniaus universiteto (akademijos) profesorius, Šv. Jono bažnyčios lietuviškasis pamokslininkas Jonas Pašakauskis (Jan, Johannes Poszakowski, 1684–1757) Lietuvoje labiau žinomas kaip lenkiškų kalendorių rengėjas ir leidėjas. Nuo XX a. pabaigos jo gyvenimas, veikla ir raštai sulaukia vis daugiau tyrimų, daugiausia – lenkų mokslininkų¹, per pastarąjį

¹ Kai kuriuos iš jų čia paminėsime: Mirosława Hanusiewicz-Lavallee, *W stronę Albionu. Studia z dziejów polsko-brytyjskich związków literackich w dobie wczesnonowoczesnej*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2017; Edward Janikowski, „Ks. Jan Poszakowski – polski apologeta XVIII w. Życie i twórczość“, in: *Studia Theologica Varsaviensia*, 16/2 (1978), p. 91–109; Justyna Łukaszewska-Haberkowa, „Civitas aeternitatis Jeremiasza Drexela SJ (1581–1638) jako jeden z wzorców twórczości Jana Poszakowskiego SJ (1684–1757)“, in: *Sacrum w mieście: średniowiecze i wczesna epoka nowożytna: Wymiar religijny, kulturalny i społeczny*, red. Danuta Quirini Popławska, Łukasz Butkiewicz, Kraków: Akademia Ignatianiana w Krakowie, Wydawnictwo WAM, 2016, p. 279–290; Małgorzata Mieszek, „Kilka uwag o „Kalendarzu prześwieatnych dam...“ Jana Poszakowskiego SJ“, in: *Kalendarze staropolskie*, red. Iwona M. Dacka-Górzyńska, Joanna Partyka, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013, p. 183–195; Bronisław Natoński, „Poszakowski Jan Antoni (1684–1757)“, in: *PSB*, t. 27, 1982–1983, p. 704–707; Justyna Żukowska, *Jan Poszakowski: historyk czasów saskich*, Słupsk: Wydawnictwo naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, 2016; Eadem, „Kalendarze Jana Poszakowskiego jako źródło edukacji historycznej“, in: *Między barokiem a oświeceniem. Edukacja, wykształcenie, wiedza*, red. Stanisław Achremczyk, Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 2005, p. 111–121.

dešimtmetį ne vieną jų paskelbė Andrea Mariani², reikšmingas yra ir Lietuvos tyrėjos Reginos Jakubėnas indėlis³.

Šį kartą pristatome Pašakauskio rašytą trumpąjį Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus gyvenimo aprašymą, įeinantį į didžiulį Lietuvos provincijos jėzuitų biografijų rankraštį *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae (Apie įžymius Lietuvos provincijos vyrus)*. Pateikiame perrašą, darytą iš Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomo mikrofilmo:

Joannes Poszakowski, *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae*, VUB RS (Vilniaus universiteto biblioteka, Rankraščių skyrius), f. 83–47 (mikrofilmas iš originalo, saugomo Jėzaus Draugijos archyve Krokuvoje, rankr. 1536), p. 742–743.

Sarbievijaus gyvenimą Pašakauskis aprašo glaustai, kaip ir dera „gyvenimo santraukoje“ (*summariolum*), dėmesį sutelkdamas į pagrindinę teminę giją – „geros mirties“ ir ruošimosi jai motyvą. Žymiojo Lietuvos provincijos jėzuito gyvenimo pavyzdžiu, pasiremdamas kitų jėzuitų liudijimais ir pamokslininkų pavyzdžiais, iliustruoja pasaulio tuštybę, kviesdamas ją reflektuoti, tačiau nepamiršta ir pagirti poeto bei pamokslininko gabumą, darbų ir nuopelnų Draugijai. Skaitytojui bus įdomu sužinoti Pašakauskio pateikiamas Sarbievijaus mirties detales ir jas palyginti su kitomis viešajame diskurse ir mokslinėje literatūroje sklindančiomis versijomis. Be abejo, šis trumpasis Sarbievijaus gyvenimo aprašymas jau vėlyvas (ankstesni nėra išlikę), bet jį, kaip ir kitus, Pašakauskis greičiausiai rengė remdamasis iš karto po mirties Varšuvoje

² Andrea Mariani, „Le strategie editoriali di Jan Poszakowski S.I. (1684-1757). Un contributo alla storia della letteratura religiosa del tardo barocco“, in: *Studia Europaea Gnesnensia*, 8 (2013), p. 207–238; Idem, „Aktywność jezuickich kapelanów nadwornych prowincji litewskiej. Między ustawodawstwem zakonnym a praktyką“, in: *Rocznik Lituanistyczny*, 2015, t. 1, p. 37–82, (internete: <https://paperity.org/p/199679286/aktywnosc-jezuickich-kapelanow-nadwornych-prowincji-litewskiej-miedzy-ustawodawstwem>); Idem, „Duszpasterstwo jezuitów nieświeskich w XVII–XVIII wieku. Między ideałem potrydenckim a lokalnymi uwarunkowaniami“, in: *Rocznik Lituanistyczny*, 2016, t. 2, p. 47–91 (DOI: 10.12775/RL.2016.2.03).

³ Jos straipsnis apie kalendorių leidybos veiklą: Regina Jakubėnas, „Z historii kalendarzownictwa w Wielkim Księstwie Litewskim w XVIII wieku. Kalendarze wileńskie ks. Jana Poszakowskiego“, in: *Literatura, historia, dziedzictwo. Prace ofiarowane Profesor Teresie Kostkiewiczowej*, red. Tomasz Chachulski, Anna Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2006, p. 398–406.

parašytu nekrologu, nes toks turėjo būti parengtas pagal Draugijos reikalavimus. (Toku atveju, jei toks XVIII a. viduryje jau nebuvo išlikęs, jį galbūt parengė pats Pašakauskis; tą rodytų jo nuorodos į kitus autorius.) Dėl šio žanro jėzuitų tekstams taikomų nuostatų ir jų tradicijos ši trumpoji biografija nepasižymi detalumu ir, ko gero, nėra labai patikima, tačiau verta atkreipti dėmesį į tai, kaip svarbios Sarbievijaus poezijoje temos (dangaus tėvynės ilgesys, gyvenimo trumpumo, laikinų ir amžinųjų dalykų santykio) čia atliepiamos jo paties gyvenimo ir netgi pomirtinių pasirodymų bičiuliams jėzuitams pavyzdžiais ir įvertinti, kokia pomirtinė opinija apie garsųjį Draugijos poetą formuojasi jėzuitiškame naratyve. Šis Sarbievijaus gyvenimo aprašymas su lietuvišku ver-
timu skelbiamas pirmą kartą.

P. MATHIAS CASIMIRUS Sarbiewski Masovita, palatini Masoviae Stanislai germanus frater, adlectus in Societatem Provinciae Lituanae anno Domini 1612 aetatis 17. in ea 4 vota professus, Vir omnium Scientiarum genere excellens, Rhetoricam, Philosophiam et Theologiam Vilnae docuit cum summa laude. Doctorali laurea coram Vladislao IV. Rege Poloniae (qui suo illum annulo inaugurari voluit) decoratus in Ecclesia Academica S. Ioannis Vilnae anno 1636.

Urbanus VIII, Pontifex Maximus, magnus et ipse poeta, summe aestimavit in Sarbievio felicem in pangendis carminibus facilitatem, fecitque illum laureatum Poetam. Commendaverat Urbanus Sarbievio versu exprimendam hanc rem:

Parens quidam Romae inopia pressus, an furore correptus, projecit e ponte in Tiberim proprium filium, quem dum vortex aquarum absorberet, canis doctus res projectas Domino suo apportare, incidit in aquas, et jam, jam aquis suffocandum in littus secundo et tertio extulit. Pater Mathias narratam rem ex tempore hoc expressit disticho:

Projicit in Tiberim puerum Pater, et canis effert.

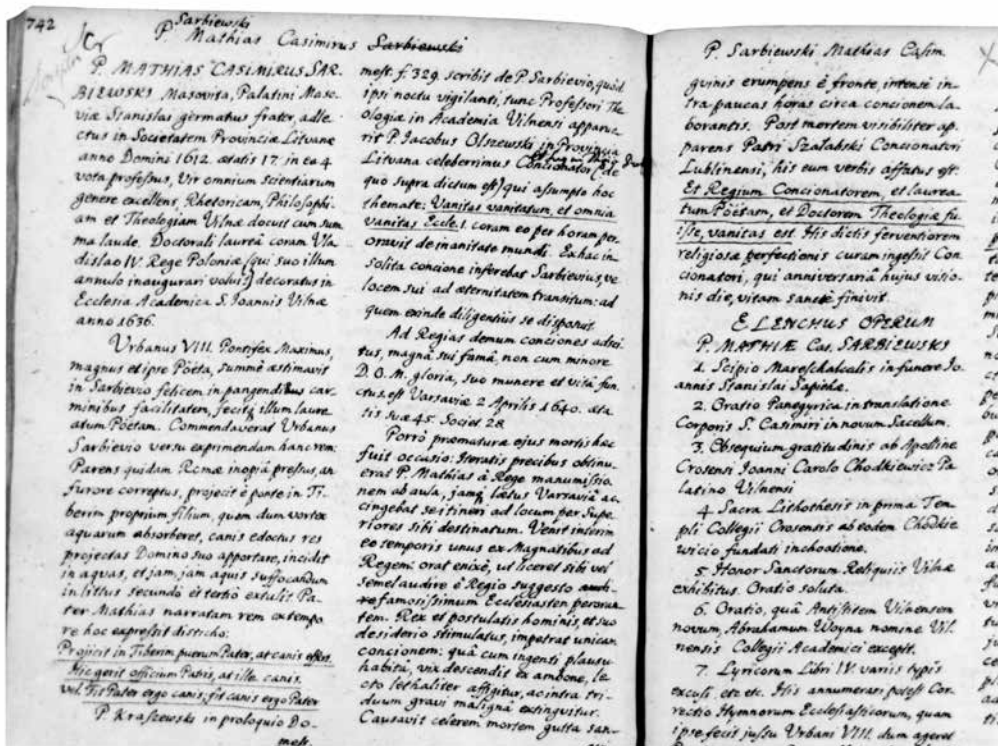
Hic gerit officium Patris, at ille canis.

vel. Fit Pater ergo canis; fit canis ergo Pater.

P. Kraszewski in proloquio Domest. f. 329 scribit de P. Sarbievio, quod ipsi noctu vigilantem, tunc Professore Theologiae in Academia Vilmensi apparuerit P. Iacobus Olszewski in Provincia Lituana celeberrimus Concionator (de quo supra dictum est) qui assumpto hoc themate: *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas* (Eccle. 1) coram eo per horam peroravit de inanitate mundi. Ex hac insolita concione inferebat Sarbievius, velocem sui ad aeternitatem transitum: ad quem exinde diligentius se disposuit.

Ad Regias demum conciones adscitus, magna sui fama, non cum minore D. O. M. gloria, suo munere et vita functus est Varsaviae 2 Aprilis 1640 aetatis suae 45 Societ. 28.

Porro praematurae ejus mortis haec fuit occasio: Iteratis precibus obtinuerat P. Mathias a Rege manumissionem ab aula, jamque laetus Varsavia accingebat se itineri ad locum per Superiores sibi destinatum. Venit interim eo temporis unus ex Magnatibus ad Regem: orat enixe, ut liceret sibi vel semel audire e Regio suggesto *audire* famosissimum Ecclesiasten perorantem. Rex et postulatis hominis, et suo desiderio stimulatus, impetrat unicam concionem: qua cum ingenti plausu habita, vix descendit ex ambone, lecto lethaliter

Sarbievijaus biograma Jono Pašakauskio *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae*, p. 742–743, kopija iš mikrofilmo, Vilniaus universiteto biblioteka, Rankraščių skyrius, f. 83–47

affigitur, ac intra triduum gravi maligna extinguitur. Causavit celerem mortem gutta sanguinis erumpens e fronte, intense intra paucas horas circa concionem laborantis. Post mortem visibiliter apparens Patri Szalabski Concionatori Lublinensi, his cum verbis affatus est: *Et Regium Concionatorem et laureatum Poetam, et Doctorem Theologiae fuisse, vanitas est.* His dictis ferventiorum religiosae perfectionis curam ingressi Concionatori, qui anniversaria hujus visionis die, vitam sancte finivit.

ELENCHUS OPERUM P. MATHIAE Cas. SARBIEWSKI

1. Scipio Mareschalcalis in funere Ioannis Stanislai Sapiehae¹.

¹ [Matthias Casimirus Sarbievski], *Scipio marschalcalis in funere [...] Ioannis Stanislai Sapiehae [...] Vilnae in basilica S. Michaelis [...] dotata a magnae memoriae Leone Sapieha palatino Vilnensi [...] exhibitus Polonice per [...] Matthiam Casimirum Sarbiewski Societatis Iesu [...], Vilnae: Typis Academicis Societatis Iesu, 1645.*

2. Oratio Panegyrica in translatione Corporis S. Casimiri in novum Sacellum².
3. Obsequium gratitudinis ab Apolline Crosensi Ioanni Carolo Chodkiewicz Palatino Vilnensi³.
4. Sacra Lithothesis in prima Templi Collegii Crosensis ab eodem Chodkiewiczio fundati inchoatione⁴.
5. Honor Sanctorum Reliquiis Vilnae exhibitus⁵. Oratio soluta.
6. Oratio, qua Antistitem Vilnensem novum, Abrahamum Woyna nomine Vilnensis Collegii Academici excepit⁶.
7. Lyricorum libri IV. variis typis excusi etc. etc. His annumerari potest Correctio Hymnorum Ecclesiasticorum, quam ipse fecit iussu Urbani VIII. Vide etiam fol.: 951.

² *Oratio panegyrica habita [...] in solenni corporis S. Casimiri translatione [...] anno 1636. 14. Augusti. Vilnae, 1636.*

³ *Obsequium gratitudinis illustrissimo domino d. Joanni Carolo Chodkiewicz..., Vilnae, 1619.*

⁴ *Sacra lithothesis in prima templi Magnae Virgini Matri dedicati erectione..., Vilnae, 1621.*

⁵ *Honor sanctorum reliquiis deductis susceptisque Vilnae habitus, 1631* (Eugenija Ulčínaitė, „Lotyniškieji ir lenkiškėji kūriniai“, in: Eugenija Ulčínaitė, Albinas Jovaišas, *Lietuvių literatūros istorija. XIII–XVIII amžius*, Vilnius: LLTI, 2003, p. 271).

⁶ *Oratio, qua Antistitem Vilnensem novum, Abrahamum Woyna nomine Vilnensis Collegii Academici excepit, 1631 (ibid.).*

Tėvas MOTIEJUS KAZIMIERAS SARBIEVIJUS, mozūras, Mazovijos vaivados Stanislovo¹ tikras brolis, priimtas į [Jėzaus] Draugiją Lietuvos provincijoje 1612 Viešpaties metais, būdamas septyniolikos metų amžiaus, joje davęs keturis įžadus, puikiai pasižymėjęs visose mokslų srityse, su didžiausiu pagyrimu Vilniuje dėstė retoriką, filosofiją ir teologiją². Daktaro laurais buvo pagerbtas Lenkijos karaliaus Vladislavo IV (kuris panorą jį apdovanoti savo žiedu) akivaizdoje Akademijos Šv. Jono bažnyčioje Vilniuje 1636 metais.

Popiežius Urbonas VIII, vyriausiasis pontifikas, ir pats didis poetas³, labai aukštai vertino Sarbievijaus gabumą puikiai kurti eiles ir jį paskelbė poetu laureatu⁴. Buvo Urbonas Sarbievijui pavedęs eilėmis papasakoti tokį įvykį:

Romoje vienas tėvas, prispaustas skurdo ir apimtas beprotybės, numetė nuo tilto į Tiberį savo sūnų, ir jį jau bepraryjant vandens verpetui, šuo, išmokytas atnešti savo šeimnininkui numestus daiktus, šoko į vandenį ir antrą bei trečią kartą [išnirusį] jau beveik beužspringstantį vandeniu išnešė į krantą. Tėvas Motiejus [jam] nupasakotą įvykį ekspromptu perteikė šiuo dvieliu:

¹ Stanislovas Sarbievskis (Stanisław Sarbiewski, m. 1662), jaunesnysis Motiejaus Kazimiero brolis. Jaunystėje greičiausiai mokėsi Pultusko jėzuitų kolegijoje, vėliau lavinosi užsienyje. Daugelio seimų dalyvis, aktyvus politikas, pasižymėjęs iškalba ir padaręs sėkmingą karjerą. Jau 1640 m. vyresniojo brolio remiamas tapo vienu iš karaliaus sekretorių. Buvo Grabovieco seniūnas (1632–1655), Sochačėvo, vėliau Minsko kaštelionas. Nuo 1660 m. iki mirties – Mazovijos vaivada. Žr. Krzysztof Chłapowski, „Sarbiewski Stanisław h. Prawdzic“, in: *Polski Słownik Biograficzny* (toliau – PSB), Warszawa–Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1994, t. 35, p. 184–187.

² Nuo 1627 m. Sarbievijus dėstė Vilniaus akademijoje: retoriką (1627–1628), filosofiją (1628–1631), teologiją (1631–1635); čia 1629 m. rugsėjo 23 d. davė keturis iškilminguosius profeso įžadus („Catalogus professorum quattuor votorum prov. Lithuaniae ordine chronologico digestus (ab an. 1617 ad an. 1665)“, in: Stanislaus Rostowski, *Lituanicarum Societatis Iesu Historiarum libri decem*, 2 leid., Parisiis: apud Victorem Palmé / Bruxellis: apud G. Lebrocquy, 1877, p. 460).

³ Popiežius Urbonas VIII rašė eiles ir išleido jų rinkinį: [Mathaeus Barberini], *Maphaei S. R. E. Card. Barberini nunc Urbani PP. VIII Poemata*, Antwerpiae: ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti, 1634.

⁴ Apie Sarbievijaus studijas Romoje (1622–1625) plačiau žr. Paulius Rabikauskas, „Sarbievijus Romoje“, in: Idem, *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, p. 467–489 ir išsamią šiam laikotarpiui skirtą studiją Józef Warszawski TJ, „Dramat rzymski“ *Macieja Kazimierza Sarbiewskiego TJ: Studium literacko-biograficzne*, Rzym / Romae: Typis Pontificiae Universitatis Gregoriana, 1984. Egzistuoja gaji tradicija, esą Romoje pop. Urbonas VIII Sarbievijų pagerbė laurų vainiku, tačiau išlikusių tai patvirtinančių dokumentų nėra. Warszawskio teigimu, atsisveikindamas popiežius įteikęs Sarbievijui žiedą (Józef Warszawski TJ, *op. cit.*, p. 321).

Tėvas sūnų į Tiberį sviedžia, o šuo jį ištraukia.

Pareigą tėvo šuva vykdo, o tėvas – šunies.

arba: Tėvu tad virsta šuva, tėvas gi virsta šuniu.

Tėvas Kraševskis⁵ *Pamokymo saviesiems*⁶ l. 329 rašo apie Sarbievijų, kad jam, tuo metu Vilniaus akademijos profesoriui, nakčia būdraujant pasirodė tėvas Jokūbas Olševskis⁷, pagarsėjęs Lietuvos provincijoje pamokslininkas

⁵ Jonas Kraševskis (Jan Kraszewski, 1633–1708) gimė Mazovijoje, į Jėzaus Draugiją įstojo 1650 m. Krokuvoje, 1661 ten gavo kunigo šventimus. Ėjo įvairias pareigas Draugijoje ir jos kolegijose: dėstė retoriką Kališe (1662–1663), filosofiją – Kališe (1664–1670); scholastinę teologiją Krokuvoje (1670–1679), buvo Peremislio (1679–1681) kolegijos rektorius, studijų prefektas Kališe (1681–1683) ir Poznanėje (1683–1687), dėstė Šv. Raštą Poznanėje (1683–1687), kolegijos rektorius Kališe (1688–1692), studijų prefektas Krokuvoje (1692–1698), kolegijos rektorius Jaroslave (1698–1703), Krokuvos profesų namų prepozitas (1703–1706) ir provincijos viceprovincijolas (1706–1707). Parašė ir išleido pamokslų, asketinių ir rekolekcijs skirtų veikalų: *Norma evangelica* (1698), *Impetus bonarum cogitationum ex Evangeliiis dominicarum totius anni desumpti* (Kal 1696), *Proloquia domestica* (1699), *Currus gratiae Dei* (1703). Žr. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opracował Ludwik Grzebień SJ, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum / WAM, 1996, *sub voce* (internete: <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=KRASZEWSKI&f=1>); taip pat: Bronisław Natoński, „Kraszewski Jan h. Jastrzębiec“, in: *PSB*, Wrocław [et al.]: Zakład Narodowy im. Ossolińskich / Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970, t. 15, p. 219.

⁶ [Ioannes Kraszewski], *Proloquia domestica excitando fervori spiritus in cordibus religiosis idonea. Authore R. P. Ioanne Kraszewski Societatis Iesu*, Cracoviae: in typographia Nicolai Alexandri Schedel, 1699, p. 329 (internete: https://books.google.lt/books/about/Proloquia_domestica.html?id=C8IBAAAAcAAJ&redir_esc=y). Pašakauskis labai tiksliai perteikia Kraševskio pasakojimą apie Sarbievijų.

⁷ Jokūbas Olševskis (Jakub Olszewski, 1585–1634) gimė Mazovijoje, į Jėzaus Draugiją įstojo 1603 m. Polocke, 1613 m. Vilniuje gavo kunigo šventimus. Buvo įžymus teologas, rašytojas ir pamokslininkas. Mirė Vilniuje. Ėjo įvairias pareigas Draugijoje ir jos kolegijose: dėstė retoriką Braunsberge (1614–1615) ir Vilniuje (1615–1616), filosofiją Vilniuje (1616–1619), dėstė moralinę teologiją ir buvo studijų prefektas Pultuske (1619–1620), dėstė scholastinę teologiją (1620–1631) ir buvo bursos prefektas (1628–1629) Vilniuje, Filosofijos ir teologijos fakultetų dekanas (1631–1633), o vėliau – Vilniaus akademijos vicekancleris (1633–1634), Vilniaus Šv. Jono bažnyčios pamokslininkas (1627–1634). Išleido daug proginių pamokslų, kurie buvo publikuoti taip pat rinkinyje *Kazania albo tytuły [...] różnych lat różnym osobom wystawione* (Vilnius, 1645). Tarp kitų žinomi šeši laidotuvių pamokslai, skirti šių asmenų laidotuvėms: Samuelio Paco (1590–1627); pirmosios Trakų kašteliono Alberto Vladislovo Radvilos žmonos Onos Sapiegaitės Radvilienės (1603–1627); Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus (1571–1630); kun. Jono Karolio Bialozaro (1596–1631); Kristupo Mikalojaus Sapiegos (1607–1631); LDK maršalo Jono Stanislovo Sapiegos antrosios žmonos Grizeldos Vodinskaitės Sapiegienės (m. 1633).

(apie kurį papasakota aukščiau), kuris, paėmęs šią temą: „Tuštybių tuštybė, ir viskas tuštybė...“ (Ekl [Koh] 1) jo akivaizdoje valandą pamokslavo apie pasaulio bergždumą. Iš šio neįprasto pamokslo Sarbievijus padarė išvadą, kad greitai teks jam iškeliauti į amžinybę, ir jau nuo tada jai uoliau ruošėsi.

Galiausiai, pripažintas kaip karališkasis pamokslininkas, su didele šlove sau ir ne mažesne garbe Gerajam Galingajam Dievui, pabaigė savo tarnybą ir gyvenimą 1640 metais, balandžio 2 dieną, nugalėjęs keturiasdešimt penkerius metus, dvidešimt aštuonerius Draugijoje.

O per ankstyvos jo mirties priežastis buvo ši. Nuolatiniais prašymais tėvas Motiejus pasiekė, kad karalius jį atleistų iš dvaro tarnybos, ir jau linksmas ruošėsi kelionei iš Varšuvos į vietą, vyresniųjų jam paskirtą. Tačiau kaip tik tuo metu pas karalių atvyksta vienas iš didikų: atkakliai prašo, kad būtų leista jam bent kartą išgirsti garsųjį pamokslininką, kalbantį iš karališkiosios sakyklos. Karalius, pakurstytas ir [to] žmogaus primygtinių prašymų, ir savo paties troškimo, išprašo vienintelį pamokslą, kurį pasakęs ir didžiausio pritarimo sulaukęs [Sarbievijus], vos nulipęs nuo sakyklos, atgula į mirties patalą ir per tris dienas užgęsta nuo sunkios ligos. Greitą mirtį lėmė kraujo lašas, pratrūkęs iš kaktos, po to, kai per kelias valandas jis įtemptai ruošėsi pamokslui. Po mirties regėjime pasirodęs tėvui Šalapskiui⁸, Liublino pamokslininkui, kreipėsi į jį šitokiais žodžiais: „Kad buvau ir karališkasis

Žr. Michał Kuran, „Biografia w kazaniach pogrzebowych Jakuba Olszewskiego“, in: *Autobiografia Literatura Kultura Media*, Nr 2 (11), 2018, p. 85–115; Ludwik Piechnik, „Olszewski Jakub h. Lis“, in: *PSB*, Wrocław [et al.]: Zakład Narodowy im. Ossolińskich / Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979, t. 24, p. 21–22; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opracował Ludwik Grzebień SJ, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum / WAM, 1996, p. 474 (internete: <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&n=4761&q=0>); Ludwik Piechnik, „Olszewski Jakub h. Lis“, in: *PSB*, red. Emanuel Rostworowski, t. 24 (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN, 1979), p. 21–22.

⁸ Stanislovas Šalapskis (Stanisław Szałapski, apie 1600–1639). Gimė Mazovijoje, į Jėzaus Draugiją įstojo 1616 m. Krokuvoje, mirė Liubline. Buvo Liublino kolegijos vicerektorius ir rektorius (1636–1639). Pamokslininkas. Vienas jo pamokslas, skirtas Lenkijos karalystės didžiojo kanclerio Tomo Zamoiskio laidotuvėms, buvo išspausdintas Liubline 1638 m. (Karol Estreicher, *Bibliografia polska: Stólecie XV–XVIII*, Kraków: Czcionkami drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1934, t. 30, p. 190). Žr.: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, sub voce (internete: <https://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&n=6579&q=0>).

pamokslininkas, ir poetas laureatas, ir teologijos daktaras – [visa tai] yra tuštybė“. Šiais žodžiais pažadino paskatą karščiau rūpintis vienuoliniu tobulumu pamokslininkui [Šalapskiui], ir jis šventai baigė gyvenimą tą dieną, kurią sukako metai nuo šio regėjimo.

T. MOTIEJAUS KAZIMIERO SARBIEVIJAUS DARBŲ SĄRAŠAS

1. Maršalo lazda Jono Stanislovo Sapiegos laidotuvėms⁹.
2. Panegirinė kalba perkelianč šv. Kazimiero kūną į naują kopyčią¹⁰.
3. Kražių Apolono nuolanki padėka Vilniaus vaivada Jonui Karoliui Chodkevičiui¹¹.
4. Kertinio akmens pašventinimas pradedant Kražių kolegijos, funduotos to paties Chodkevičiaus, statybą¹².
5. Šventųjų relikvijų pagerbimas Vilniuje¹³.
6. Kalba, kuria Vilniaus kolegijos vardu sutiko naują Vilniaus vyskupą Abraomą Vainą¹⁴.

⁹ Žr. lietuvišką leidimą: Motiejus Kazimieras Sarbievijus, *Maršalo lazda, parodyta laidojant LDK maršalą Joną Stanislovą Sapiegą*, sudarė, įvadinį straipsnį ir komentarus parašė Viktorija Vaitkevičiūtė, *Maršalo lazda* vertė ir komentarus parašė Eugenija Ulčinitė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2017. Apie šį ir toliau minimus Sarbievijaus pamokslus žr. šio leidinio įvadinį straipsnį Viktorija Vaitkevičiūtė, „Motiejus Kazimieras Sarbievijus ir jo laidotuvių pamokslas *Maršalo lazda*“, in: *ibid.*, p. 11 ir t.

¹⁰ Šios kalbos nė vieno egzemplioriaus nėra Lietuvos bibliotekose. Plačiau žr. Viktorija Vaitkevičiūtė, *op. cit.*, p. 11, išn. 6.

¹¹ Lietuviškas Ritos Katinaitės vertimas: „Nuolanki padėka šviesiausiam ponui p. Jonui Karoliui Katkevičiui...“, in: *Lemties žaidimai = Ludi Fortunae*, parengė Eugenija Ulčinitė, iš lotynų k. vertė Ona Daukšienė, Rita Katinaitė, Eugenija Ulčinitė, Vilnius: Baltos lankos, 1995, p. 541–575.

¹² Lietuvišką vertimą žr. leidinyje: Motiejus Kazimieras Sarbievijus, *Akmens pašventinimas (Sacra Lithotesis)*, iš lotynų kalbos vertė, įžanginį straipsnį ir komentarus parašė Skirmantė Šarkauskienė, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 37–79.

¹³ Neišlikusi „Kalba viešai iškeliant ir pagerbiant Vilniuje šventųjų palaikus“ (Eugenija Ulčinitė, *op. cit.*, p. 271).

¹⁴ Taip pat neišlikusi „Kalba, kuria kolegijos vardu pasveikino naują Vilniaus vyskupą Abraomą Vainą“ (*ibid.*).

7. Keturios Lyrikos knygos, išspausdintos įvairiose spaustuvėse ir t. t. Prie šių galima priskirti bažnytinių himnų pataisymą, kurį jis atliko Urbono VIII paliepimu¹⁵. Žr. taip pat l. 951¹⁶.

Parengė ir iš lotynų k. išvertė

ONA DILYTĖ-ČIURINSKIENĖ

¹⁵ Popiežiaus Urbono VIII įtrauktas į brevijoriaus himnų reformos darbus, Sarbievijus per trumpą studijų Romoje laikotarpį turbūt nedaug tespėjo prie jos prisidėti. Manoma, kad jis sukūręs pora naujų himnų ir vieną pataisęs. Žr. Paulius Rabikauskas, *op. cit.*, p. 474–475.

¹⁶ *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae* rankraščio p. 951–955 pateikiamas panašus Sarbievijaus biogramos variantas. Jį galima laikyti redaguota, kai kur patrumpinta, kai kur papildyta čia publikuojamo varianto redakcija. Pašakauskis jo pradžioje kaip antraštę įrašė informaciją, jog šis gyvenimo aprašymas 1751 m. gruodžio 20 d. buvęs pasiųstas iš Varšuvos į provincijos archyvą. Tai rodo, kad archyve nebuvo Sarbievijaus gyvenimo aprašymo, paprastai parengiamo iš karto po jėzuito mirties.

Šiame variante Pašakauskis (manome, kad ir šio varianto autorius yra jis, ir tekstas yra surašytas ta pačia ranka) duoda nuorodų į kitus jėzuitų istorikų ir bibliografų veikalus (be Kraševskio ir kitų, minimų mūsų publikuojamame variante, nurodo Nieseckį, Sotvelą); įrašo Sarbievijaus duotų ketvirtųjų įžadų datą; atkreipia dėmesį į Sarbievijaus biografines sąsajas su Andriejumi Bobola ir Andriejumi Rudamina; pateikia papildytą Sarbievijaus veikalų sąrašą. Yra ir smulkių redakcinių skirtumų, daugiausia stilistinių. Nors skirtumai nedideli, šis variantas, pateiktas jau už *De viris illustribus Provinciae Lithuaniae* rinkinio (kuris yra sudarytas abėcėlės tvarka) ribų, nusipelno atskiros publikacijos su komentarais.